

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE
SERIE NOUĂ, SUPPLEMENTUM III

IN MEMORIAM
EUGEN NICOLAE

EDITAT DE
ROXANA DOBRESCU, AUREL VÎLCU

BUCUREȘTI
2025

COPERTA: Dan Iulian MĂRGĂRIT

**MCA SERIE NOUĂ
SUPPLEMENTUM III**

www.mcajournal.ro

**Tehnoredactor: Ofelia COȘMAN
Secretar de redacție: Dana COSTIN**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

In memoriam Eugen Nicolae / ed.: Roxana Dobrescu, Aurel Vîlcu -

Târgoviște: Cetatea de scaun, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-537-820-9

I. Dobrescu, Roxana (ed.)

II. Vîlcu, Aurel (ed.)

902

929

**Toate articolele publicate în *Materiale și Cercetări Arheologice* sunt *peer-reviewed*.
Materiale și Cercetări Arheologice este indexată în următoarele baze de date:
Persée, Copernicus, ERIH PLUS, Scopus, CEEOL, EBSCO și DOAJ.**

Acest volum a fost editat cu sprijinul financiar al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”.

(1955–2024)

SUMAR / SOMMAIRE / CONTENTS

Aurel VÎLCU <i>In memoriam</i> Eugen Nicolae.....	9
Georges DEPEYROT Eugen Nicolae et cinq siècles de numismatique Eugen Nicolae and five centuries of numismatics	31
Adina BORONEANȚ, Monica MĂRGĂRIT One man’s trash is another man’s treasure – the case of the osseous debitage waste from Drăgușeni – <i>Ostrov</i>	39
David BACIU, Adrian BĂLĂȘESCU Preliminary study of the faunal material discovered in an Early Eneolithic feature from Alexandria – <i>Limonagiul</i> settlement (Teleorman County). 2019–2021 campaigns.....	59
Radu BĂJENARU Poveste din trecut. Despre descoperirea depozitului de topoare de la Sinaia A tale from the past. The discovery of the Sinaia axe-hoard	83
Gabriel Mircea TALMAȚCHI Două tezaure de semne monetare descoperite în zona de coastă a Mării Negre din teritoriul istro-pontic Two hoards of monetary signs discovered in the Black Sea coastal area of the Istro-Pontic area.....	99
Pierre DUPONT Transport amphoras of “Milesian” type: originals and local imitations.....	111
Theodor ISVORANU Monede din perioada romană imperială descoperite în zona Orheiului (Republica Moldova) Roman imperial coins from the Orhei area (Republic of Moldova)	119
Lucian MUNTEANU, Lăcrămioara-Elena ISTINA Noi informații despre tezaurul monetar roman imperial de la Măgirești (jud. Bacău) (CHRE 16297) New information on the Roman imperial monetary hoard from Măgirești (Bacău County) (CHRE 16297)	139
Mihai DIMA Monede romane dintr-o colecție constituită la Ostrov, jud. Constanța A collection of Roman coins found at Ostrov, Constanța County.....	159
Constantin C. PETOLESCU <i>Cohors II Dacorum</i> . Două trupe auxiliare romane cu număr de ordine identic <i>Cohors II Dacorum</i> . Two Roman auxiliary troops with identical numerical identifiers	173
Radu ARDEVAN, Alin PRALEA Monete antice din colecția lui Ioan Mihályi de Apșa Ancient coins from the collection of Ioan Mihályi de Apșa	177
Mircea DABÎCA, Theodor ISVORANU Cercetări arheologice la Histria, sectorul Sud (2018–2024). Descoperiri monetare Archaeological research at Histria, the South sector (2018–2024). Coin finds.....	189
Adriana PANAITE Roman roads in Moesia Inferior in the Black Sea coast area	213
Marius BLASKÓ, Zsuzsanna KOPECZNY, Róbert GINDELE, Gergely SZENTHE, Ștefan POPA, Erwin GÁLL Dating grave no. 97 from Vălcani in the light of numismatic and radiocarbon research – contributions to the chronology of H.1.....	237

Aurel-Daniel STĂNICĂ	
Între bizantini și tătari. Cimitirul de la Isaccea – <i>Bagola</i>	
Between Byzantines and Tatars. The necropolis from Isaccea – <i>Bagola</i>	249
Oana DAMIAN	
Despre prezența Hoardei de Aur în situl bizantin de la Nufăru (județul Tulcea)	
The Golden Horde and the Byzantine archaeological site at Nufăru (Tulcea County)	295
Ana BOLDUREANU	
Un fragment din tezaurul de monede tătărești descoperit la Inești, Raionul Telenești, Republica Moldova	
A fragment of the Tatar coin hoard discovered in Inești, Telenești district, Republic of Moldova.....	303
Monica DEJAN, Ana BOLDUREANU	
Considerații despre câteva monede tătărești descoperite în zona Cetății de Scaun a Sucevei	
(a doua jumătate a secolului XIV)	
Considerations about a few Tatar coins discovered in the Suceava Fortress area	
(second half of the 14 th century).....	313
Letiția NISTOR, Adrian BĂTRÎNA	
Vestigiile bisericii lui Alexandru cel Bun de la Mănăstirea Bistrița (județul Neamț). Propuneri de reconstituire	
arhitecturală	
The remains of the Bistrița monastery (Neamț County) founded by Alexander the Good. Proposals for	
architectural reconstructions.....	319
Lilia DERGACIOVA, Alexandr ALEXANDROV	
Matrița sigilară a unui demnitar din sfatul domnesc al lui Ștefan II, domnitorul Țării de Jos a Moldovei	
The seal of a dignitary member in the Princely Council of Stephen II, Prince of Lower Moldova	337
Ioan-Aurel POP, Alexandru SIMON	
Bani pentru cruciadă: Rapoarte sieneze din primăvara anului 1476	
Money for the Crusade: Sieneze Reports from Spring 1476.....	341
Alexandru SIMON	
Documente și monede: <i>Petrusian</i> și lancu de Hunedoara	
Documents and coins: <i>Petrusian</i> and John Hunyadi	349
Gabriel CUSTUREA, Ana-Maria VELTER	
Câteva monede rare din colecția muzeului constănțean	
A few rare coins in the collection of the Constanța Museum	357
Florin Gabriel PETRICĂ, Minodora CÂRCIUMARU, Ovidiu CÎRSTINA, Adrian IONIȚĂ	
Observații asupra a două morminte descoperite în necropola bisericii „Sfânta Vineri” de la	
Curtea Domnească din Târgoviște	
Remarks on two burials in the cemetery of the Sfânta Vineri church from the Royal Court of Târgoviște.....	363
Gabriel VASILE	
Despre un posibil ritual funerar la populațiile medievale din Muntenia prin prisma a doi indivizi descoperiți	
în cimitirul bisericii „Sf. Vineri” de la Curtea Domnească din Târgoviște	
On a possible funerary ritual of Medieval populations in Wallachia as indicated by two individuals buried	
in the cemetery of the Sfânta Vineri church from the Royal Court of Târgoviște	373
Adriana GAȘPAR	
Șoapte din trecut. Fragmente ceramice cu inscripții în limba osmană descoperite la Timișoara	
Whispers from the past. Pottery sherds with Osmanic language inscriptions from Timișoara	391
Daniela MARCU-ISTRATE, Cristian-Florin ANGHELESCU, Roxana BUGOI	
Introducere în studiul sticlei de fereastră descoperite la Catedrala Romano-Catolică și Palatul Episcopal	
din Alba Iulia	
An introduction to the study of the window glass from the Roman-Catholic Cathedral and the Bishop’s Palace	
in Alba-Iulia.....	409

Radu Gabriel DUMITRESCU	
Un nou lot din tezaurul de la Craiova – <i>Strada Nicolae Bălcescu</i> (Sec. XVII–XVIII)	
A new part of the Craiova hoard – <i>Nicolae Bălcescu Street</i> (17 th –18 th centuries).....	433
Mariana ŞLAPAC	
The contribution of the ottomans to the construction of the Vauban-type fortress in Kiliya.....	449
Corneliu Bogdan Nicolae BELDIANU, Camelia Silvia BELDIANU	
<i>Tsuba</i> cu scene evocatoare. O formă de manifestare a unei arte medalistice avant la lettre în Japonia perioadei Edo?	
<i>Tsuba</i> with evocative scenes. An avant la lettre manifestation form of medal art in Japan	463
Abrevieri / Abreviations / Abbreviations	481

CÂTEVA MONEDE RARE DIN COLECȚIA MUZEULUI CONSTĂNȚEAN

Gabriel CUSTUREA^a, Ana-Maria VELTER^b

^a cercetător independent ; e-mail: custurea@gmail.com

^b cercetător independent

Keywords: Medieval Dobrudja, denar, pfennig, grosz

Abstract: The authors present 17 medieval coins, some of them rare for this area, found in the MNHAC collections. The pieces are issued by Aquileia (2), Austria (1), Bamberg (1), Bohemia (3), Carinthia (1), Passau (3), Saxony (3), Salzburg (2), Serbia (1) and date from the 12th–16th centuries. Three of these were discovered at Isaccea, an important economic centre of the period.

Cuvinte-cheie: Dobrogea medievală, denar, pfennig, grosz

Rezumat: Autorii prezintă 17 monede medievale, unele dintre ele rare pentru această zonă, aflate în colecțiile MINAC. Piesele sunt emise de Aquileia (2), Austria (1), Bamberg (1), Bohemia (3), Carinthia (1), Passau (3), Saxonia (3), Salzburg (2), Serbia (1) și se datează în secolele XII–XVI. Trei dintre acestea au fost descoperite la Isaccea, un important centru economic al epocii.

Piesele pe care le prezentăm au fost prelucrate în urmă cu mai mulți ani, în mai multe etape, până s-a ajuns la numărul de astăzi: 17 exemplare¹. Sunt monede care, în proporție zdrobitoare, nu fac parte din circulația dobrogeană obișnuită. Cu excepția a trei emisiuni, descoperite la Isaccea, pentru celelalte nu se cunoaște locul descoperirii.

În legătură cu cele două piese fragmentare ale patriarhilor Aquileei, Gregorio di Montelongo (1251–1269) și Ottobono de Razzi (1302–1315), amintim că în lotul de dinari publicați în anul 2002² există emisiuni similare. Astfel de monede s-au descoperit pe teritoriul României în tezaure/depozite, împreună cu dinarii de tip Friesach ajunși în secolele XII–XIII ca monedă forte în legătură cu marile tranzacții comerciale (mai ales sare și vite)³.

Următoarea monedă îi aparține lui Ladislau Postumul (1452–1457), rege al Ungariei și al Bohemiei, aici în calitate de duce al Austriei. În lucrarea din 2002 amintită, între emisiuni ale Bohemiei apare și un exemplar de la acest principe⁴. De asemenea, sunt publicați și o serie de dinari vienezi⁵.

Piesa de la Otto II de Merania, episcop de Bamberg, este de tip „Eriacensis” emisă între anii 1177–1196, în perioada interregnului, la Villach. Episcopul a imitat emisiunile de Friesach în monetăria sa. Monede bătute la Villach s-au descoperit în tezaurele de la Sîmbăteni, Deta și Zalău⁶. Friesacii, cum sunt numiți în mod curent acești dinari, s-au găsit în Transilvania și Banat, în tezaure sau în mod izolat⁷. Din zona de sud se cunoaște tezaurul de la Craiova-Filiași⁸, iar de la est de Carpați tezaurul de la Aldești⁹. Din Dobrogea provine tezaurul de la Silistra¹⁰. Piesa noastră este descoperită la Isaccea, sit arheologic despre dezvoltarea căruia în secolele XII–XIII nu este nevoie să mai detaliem.

Emisiunile Bohemiei, aici în număr de trei, sunt un dinar al ducelui Bretislav I (1037–1055) și doi pfennigi de la Ludovic I Jagiello în calitate de rege. În colecțiile MINAC se mai află o monedă emisă de ducele Moraviei, Konrad I von Brun¹¹ și două bracteate de la Ottokar II Premysl, rege al Boemiei (1251–78)¹². Seria continuă cu alte piese publicate în urmă cu două decenii: un pfennig de la Sigismund de Luxemburg, șase groși praghezi de la Ioan I de Luxemburg (2), Carol I de Luxemburg (2) și Wenceslas III (IV) de Luxemburg (1), Wladislav II Jagiello (1) și un alt pfennig de la Ladislau V

¹ O comunicare despre nouă piese a fost prezentată la sesiunea anuală „Pontica” 2023, a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

² Velter, Custurea 2002, p. 94–96, nr. 23–28.

³ Știrbu, Velter 1996, p. 144–145.

⁴ Velter, Custurea 2002, p. 174, nr. 51.

⁵ Velter, Custurea 2002, p. 111–115, nr. 1–17.

⁶ Știrbu 1979, p. 54; Sabău 1958, p. 288, nr. 13; Pripon 2018, p. 11.

⁷ Pentru circulația generală, vezi Velter 1996; repertoriu la Sabău 1958, p. 287–297, vezi și Știrbu 1979, p. 50; Știrbu, Velter 1996, p. 145, n. 34 cu rutele de penetrare ale acestor monede.

⁸ Iliescu 1943.

⁹ Ursachi et alii 2024, p. 173–174, nr. 9–13.

¹⁰ Custurea, Talmațchi 2011, p. 344, nr. XLI.

¹¹ Velter, Custurea 2002, p. 175, nr. 53.

¹² Velter, Custurea 2002, p. 71, nr. 51, 52.

Postumul¹³ Pentru aceste piese nu se cunoaște locul descoperii și nici nu pot fi puse în legătură cu circulația monetară dobrogeană curentă. Emisiuni de la Ludovic II Jagiello și Ferdinand I de Habsburg ca regi ai Ungariei au mai fost publicate¹⁴, dar în număr foarte redus, iar monede de la Ludovic II emise la Swidnica întâlnim în tezaurele de la Enisala¹⁵ și Hârșova¹⁶, ambele datate la începutul secolului al XVII-lea.

Moneda emisă de ducele Carinției, Ulrich II, este de tipul dinarilor de Friesach și astfel de nominaluri se găsesc amestecate în descoperirile de tezaure/depozite ale epocii¹⁷. Menționăm că moneda este descoperită la Isaccea.

Emisiunile episcopilor de Passau se alătură altor piese asemănătoare, bătute de episcopatele germane Ausburg, Halberstadt, Koln, Konstanz și Magdeburg¹⁸, aflate în inventarele muzeului constănțean. Două dintre ele, nr. 9 și 10, sunt dinari de tip imobilizat, bătuți între anii 1254–1451¹⁹. Nici aceste monede nu fac parte din circulația dobrogeană curentă și nu li se cunoaște locul descoperirii.

În lotul prezentat se află două emisiuni ale arhiepiscopatului de Salzburg unul dintre emitenții principali de monedă de tip dinar, începând cu secolul al XI-lea, cu o îndelungată tradiție monetară care ajunge până în secolul al XIX-lea. Kreuzerii de la Mathaus Lang von Wellenburg (1519–1540) sunt de tip uniface, model care s-a perpetuat și în secolele următoare în statele germane²⁰.

Monedele Principatului de Saxa vin să se adauge unor piese cu aceeași proveniență, dar bătute mai târziu, legate de circulația balcanică, unele dintre ele având loc precis de descoperire: Cernavodă, Chirnogeni, Peștera²¹.

Groșul emis de Ștefan Dușan, chiar dacă nu se numără printre raritățile monetare, a fost inclus în prezentare pentru că se încadra în perioada analizată. Descoperită la Isaccea, moneda se alătură altor piese prezente în tezaure și descoperiri izolate din Dobrogea²².

Am considerat necesar să prezentăm aceste monede pentru a îmbogăți informațiile despre colecția numismatică a muzeului constănțean, o colecție importantă în peisajul românesc de profil (cca 90 000 exemplare), cu piese dintre cele mai variate din toate epocile istorice.

CATALOG

Patriarhatul de Aquilea Gregorio di Montelongo (1251–1269)

Av. ..REGORI-E....
Rv. . CIVITA ~
1. AR. Dinar, 6h, 0,31 g, 18 mm, ruptă ½.
CNI VI, p. 11, nr. 1, f.a.
Passim, MINAC, inv. 81 101.

Ottobono de' Razzi (1302–131)

Av...OTOB...- NV...
Rv. S . A/ QVILE/
2. AR. Dinar, 6h, 0,40 g, 20 mm, ruptă 2/4.
CNI VI, p. 21, nr. 7, f.a.
Passim, MINAC, f.n.

¹³ Velter, Custurea 2002, p. 122, nr. 40; p. 173–175, nr. 46–52.

¹⁴ Custurea 1987, p. 247–248, nr. 100–119; Oberländer-Târnoveanu, Opaïț 1984, p. 277, nr. 183; Vertan, Custurea 1980, p. 362, nr. 249; Vertan, Custurea 1983, p. 313, nr. 836, 837; Vertan, Custurea 1988–1989, p. 320, nr. 1646.

¹⁵ Custurea 1978, p. 532, nr. 55–60.

¹⁶ Custurea 1991, p. 556, nr. 39–45.

¹⁷ Iliescu 1943, p. 48–51, nr. 26–37; Știrbu 1979, p. 52–53, 80–81, nr. 99–104; Știrbu, Velter 1996, p. 146, nr. 38–63; Cojocărescu 1983, p. 259, nr. 26–31.

¹⁸ Velter, Custurea 2002 p. 59–63, 67–69, 96, 164–167.

¹⁹ <https://en.numista.com/catalogue/pieces193595.html>, accesat 10,00 07.06.2025.

²⁰ German Coins, p. 172; World Coins 2013, p. 38.

²¹ Custurea 1987, p. 249.

²² Oberländer-Târnoveanu 1992; Kuzev 1988; Kuzev 1992; Kuzev 1994–1995; Kuzev 1996–1997; Custurea, Talmațchi 2011, p. 145, 287, 367; Custurea, Velter 2017, p. 590, nr. 3–5, p. 601, nr. 152–154; Vertan, Custurea 1988–1989, p. 383, nr. 1336, 1337.

Ducatul Austriei
Ladislau Postumul (1452–1457)

Av. Scut cu stema Austriei, încoronat, încadrat de inițialele L – R, înscris în decor trilobat.
Uniface.

3. AR. Pfennig, 0,48 g, 15 × 14 mm.

Auktionshaus H.D.Rauch GmbH-E-Auction 46, lot 1031, 1035, accesat 28.04.2025, 14,15,
Viena, f.a.

Passim, MINAC, f.n.

Episcopatul Bamberg
Otto II de Merania (1177–1196)

Av. ...ARE.....

Rv.

4. AR. Dinar, 6h, 0,76 g, 18 mm.

Baumgartner, p. 81, nr. 61, tip ERIACENSIS, Villach, f.a.

Isaccea, MINAC, f.n.

Bohemia
Ducele Bretislav (1034–1055)

Av. BRECIZ – LAVS/DV-X

Rv. WENCE=LAVSSCS

5. AR. Dinar, 12h, 0,99 g, 21 mm.

Cach I, 312, f.a.

Passim, MINAC, inv. 81 094.

Ludovic I Jagiello (1510–1526)

Av. R – L – P , inițiala L încoronată

Uniface

6. AR. Schwartzpfennig, 0,41 g, 13 mm.

Fiala, 1004, Kuttenberg, f.a.

Passim, MINAC, inv. 81 095.

Av. * LVDOVICVS PRIMVS

Uniface

7. AR. Weisspfennig, 0,37 g, 14,5 mm.

Fiala 996, Kuttenberg, f.a.

Passim, MINAC, inv. 81 096.

Ducatul Carinthiei
Ulrich II von Spanheim (1181–1202)

Av.

Rv. Crucea de Ierusalim, globulă în fiecare cartier,
în cerc perlat exterior.

8. AR. Pfennig, ?h, 0,82 g, 16 mm.

Ruckser, Rodrigues, p. 74, St. Veit, f.a.

Isaccea, MINAC, f.n.

Episcopatul Passau
Anonim – tip imobilizat

Av. Grifon rampant spre st. înscris în cerc liniar

Uniface

9. AR. Ewiger pfennig, 0,59 g, 15 mm.

<https://en.numista.com/catalogue/pieces81910.html>;

<https://en.numista.com/catalogue/pieces193595.html>, f.a. (1254–1451),
accesat 10,00 07.06.2025.

Passim, MINAC, inv. 55655.

Idem ca precedentul, f.a. (1254–1451).

10. AR. Ewiger pfennig, 0,50 g, 16,5 mm.

Passim, MINAC, inv. 55 656.

Ernst von Bayern (1517–1540)

Av. Leu rampant în scut, surmontat de inițiala E, totul înscris într-un romb.

Uniface.

11. AR. Pfennig, 0,36 g, 13,5 mm.

SWC 1501, p. 859, f.a. (1518–1520).

Passim, MINAC, inv. 81 100.

Saxonia – margraviatul de Meissen
Ernst, Albrecht și Wilhelm III (1465–1482)

12. AR. Hornpfennig, 3h, 0,32 g, 14,5 mm.

Krug 1479, Leipzig, f.a. (1465–1482)

Passim, MINAC, f.n.

Ernst și Albrecht (1482–1485)

Av. Leu rampant spre st. înscris în scut surmontat de trifoi

Uniface

13. AR. Leuwpfennig, 0,25 g, 15 mm.

Krug 1622, Zwickau, f.a. (1482–1485).

Passim, MINAC, inv. 81 099.

Albrecht (1485–1500)

Av. Leu rampant spre st. înscris în scut surmontat de inițiala A.

Uniface

14. AR. Leuwpfennig, 0,33 g, 15 mm.

Krug 1641, Zwickau, f.a.(1485–1500).

Passim, MINAC, f.n.

Arhiepiscopatul Salzburg
Mathaus Lang von Wellenburg (1519–1540)

Av. Trei scuturi acolate, în chenar trilobat, jos 1524

Uniface

15. AR. Pfennig, 0,43 g, 16 × 14,5 mm.

Ruckser, Rodrigues, p. 117, 1524.

Passim, MINAC, f.n.

Idem ca mai sus, 36.

16. AR. Pfennig, 0,60 g, 16 mm.

Ruckser, Rodrigues, p. 117, 1536.

Passim, MINAC, inv. 81 098.

Serbia

Ștefan Uroș Dušan (1331–1355)

Av. IC – XC / N - ?

Rv. R STE....NV – INIM....O

17. AR. Groș, 1h, 1,01 g, 18,5 x 17,5 mm, ruptă.

Jovanovic 188, f.a. (1346–1355)

Isaccea, MINAC, f.n.

BIBLIOGRAFIE

CNI VI = *Corpus Nummorum Italicorum*, VI, Veneto (zecche minori), Dalmatia-Albania, Roma 1922.

Baumgartner 1935 – E. Baumgartner, *Das Eriacensis – Gepräge und seine Beischläge*, NZ 68 (1935), p. 67–88.

Cach 1970 – Fr. Cach, *Nejstarsi Ceske Mince I. Ceske denary do mincovi reformy Bretislava I.*, Praga, 1970.

Cojocărescu 1983 – M. Cojocărescu, *Un depozit monetar din secolele XII–XIII din Colecția Maria și dr. George Severeanu*, BSNR 75–76, 1981–1982, 1983, p. 257–269.

Custurea 1978 – G. Custurea, *Tezaurul monetar de la Enisala (sec. XV–XVII)*, Crisia 8, 1978, p. 531–536.

Custurea 1987 – G. Custurea, *Date noi privind circulația monetară în Dobrogea medievală*, Pontica 20, 1987, p. 237–254.

Custurea 1991 – G. Custurea, *Un tezaur monetar descoperit la Hârșova (sec. XV–XVI)*, Peuce 10, 1991, p. 555–558.

Custurea, Talmațchi 2011 – G. Custurea, G. Talmațchi, *Repertoriul tezaurilor monetare din Dobrogea*, Constanța, 2011.

Custurea, Velter 2017 – G. Custurea, A.-M. Velter, *Monede medievale și moderne descoperite în Dobrogea (1223–1872)*, Pontica 50, 2017, p. 573–631.

Fiala 1989 – Ed. Fiala, *Beschreibung der Sammlung Bohemischer Munzen und Medaillen des Max Donebauer*, Praga, 1889.

German Coins 1998 – N. D. Nicol, C. R. Bruce II (eds.), *Standard Catalog of German Coins*, 2nd edition, Iola, 1998.

Iliescu 1943 – O. Iliescu, *O mărturie din îndepărtatul Ev Mediu românesc*, BSNR 37, 1943, p. 39–63.

Jovanovic 2012 – M. Jovanovic, *Srpski Srednjovekovni Novac*, Belgrad, 2012.

Krug 1974 – G. Krug, *Die meissnisch-sachsische Grosschen. 1338 bis 1500*, Berlin, 1974.

Kuzev 1988 – A. Kuzev, *Srbski groshove v Dobrudza prez XIV v.*, IzvestijaVarna 24(39), 1988, p. 106–116.

Kuzev 1992 – A. Kuzev, *Nahodka na srbski groshove ot XIV v. pri s. Sokolnik, Dobrichko*, IzvestijaVarna 28(43), 1992, p. 269–284.

Kuzev 1994–1995 – A. Kuzev, *Dve malki nahodki na srbski groshove ot XIV v. severno ot s. Dolishche, Varnensko*, IzvestijaVarna 30–31(45–46), 1994–1995, p. 249–256.

Kuzev 1996–1997 – A. Kuzev, *Malka nahodka na srbski i bosnenski groshove*, IzvestijaVarna 32–33(47–48), 1996–1997, p. 181–186.

Oberländer-Târnoveanu, Opaiț 1984 – E. Oberländer-Târnoveanu, C. Opaiț, *Cronica descoperirilor monetare din nordul Dobrogei (II)*, Peuce 9, 1984, p. 267–279; 648.

Oberländer-Târnoveanu 1992 – E. Oberländer-Târnoveanu, *Un trésor de monnaies serbes et bosniaques trouvé dans la zone des Bouches du Danube (note préliminaire)*, Numizmatičar 15, 1992, p. 69–89.

Pripon 2018 – Em. Pripon, *Tezaur medievale și premoderne descoperite pe teritoriul orașului Zalău (I)*, Cluj-Napoca, 2018.

Ruckser, Rodrigues f.a. – D. P. Ruscker, L. Rodrigues, *Silver pfennig and small silver coins of Europe in the Middle Ages*, f.a.

Sabău 1958 – I. Sabău, *Circulația monetară în Transilvania secolelor XI–XIII în lumina izvoarelor numismatice*, SCN 2, 1958, p. 269–301.

Știrbu 1979 – C. Știrbu, *Un tezaur din secolul al XIII-lea descoperit la Sîmbăteni, jud. Arad*, CN 2, 1979, p. 47–110.

Știrbu, Velter 1996 – C. Știrbu, A.-M. Velter, *Aspecte ale circulației dinarilor de Friesach în Transilvania în secolul al XIII-lea*, CN 7, 1996, p. 141–148.

Ursachi et alii 2024 – V. Ursachi, G.-D. Hânceanu, V. Diaconu, A. Baltag, *Comunități preistorice, antice și medievale de pe cursul mijlociu al Siretului. Așezările de la Filipești și Aldești. Cercetările arheologice din anii 1960–1962*, Brăila, 2024.

Velter 1996 – A.-M. Velter, *Considerații de ordin economic și politic privind începutul pătrunderii monedelor vest-europene în Transilvania*, CN 7, 1996, p. 137–140.

Velter, Custurea 2002 – A.-M. Velter, G. Custurea, *Europa Evului Mediu Timpuriu și de Mijloc văzută prin monede*, Cluj-Napoca, 2002.

Vertan, Custurea 1980 – A. Vertan, G. Custurea, *Descoperiri monetare în Dobrogea (II)*, Pontica 13, 1980, p. 347–366.

Vertan, Custurea 1983 – A. Vertan, G. Custurea, *Descoperiri monetare în Dobrogea (V)*, Pontica 16, 1983, p. 301–323.

Vertan, Custurea 1988–1989 – A. Vertan, G. Custurea, *Descoperiri monetare în Dobrogea (VIII)*, Pontica 21–22, 1988–1989, p. 369–390.

World Coins 2013 – Th. Michael, G. S. Cujah (eds.), *Standard Catalog of World Coins 1701–1800*, 6th edition, Iola, 2013.

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

- AA – Archäologischer Anzeiger. Deutsches Archäologisches Institut, Darmstadt, München, Tübingen–Berlin
(A)ARMSI – Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice, București
ACD – Acta Classica Universitatis Scientiarum Debrecenensis, Debrecen
ActaArchHung – Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
ActaHistArt – Acta historiae artium Academiae scientiarum Hungaricae, Akadémiai Kiadó, Budapesta
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
AÉ – L'Année épigraphique, Paris.
AIIA Iași – Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
AIIC – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Cluj
AJBA – American Journal of Biological Anthropology
AJPA – American Journal of Physical Anthropology
AK – Archaeologiai Közlemények, Pest
AnSt – Anatolian Studies, British Institute of Ankara
AnUCDC – Analele Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”
AnUVT – Annales d'Université « Valahia » Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
AO – Arhivele Olteniei, Craiova
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
ArchÉrt – Archaeológiai Értesítő, Budapest
Argesis – Argesis. Muzeul Județean Argeș. Pitești
ArhMed – Arheologia Medievală
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
AȘUI – Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Az Érem – Az Érem kiadványai, Budapest
Banatica – Banatica. Muzeul Banatului Montan, Reșița
BARBrSer – British Archaeological Reports. British Series, Oxford
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
BerRGK – Bericht der Romisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main
BibIstroPontica-P – Biblioteca Istro-Pontica. Seria Patrimoniu, Tulcea
BJ – Bonner Jahrbücher – Bonner Jahrbücher des Rheinischen Landesmuseums in Bonn, Bonn
BMC – *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, Londra: I, *Augustus to Vitellius*, 1923; II, *Vespasian to Domitian*, 1930; III, *Nerva to Hadrian*, 1936; IV, *Antoninus Pius to Commodus*, 1968; V, *Pertinax to Elagabalus*, 1950 (H. Mattingly); VI, *Severus Alexander to Balbinus and Pupienus*, 1962 (R.A.G. Carson).
BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
Buridava – Buridava. Studii și materiale, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu”, Râmnicu Vâlcea
CA – Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București
Caiete ARA – Caiete ARA. Asociația Arhitectură, restaurare, arheologie, București
Carpica – Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău
CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România
CEpR – Cronica Epigrafică a României
Cerclst – Cercetări Istorice, Iași
CICSA – Centrul de Istorie Comparată a Societăților Antice, Facultatea de Istorie, Universitatea din București
CIL – *Corpus Inscriptionum Latinarum*, I–XVII, Berlin
CN – Cercetări Numismatice. Muzeul Național de Istorie a României, București
CNM, V.1 – *Corpus Nummorum Moldaviae*, vol. V.1, Chișinău
CRAI – Académie des inscriptions et belles-lettres. Comptes rendus des séances de l'année ...
Crisia – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

- Dacia – Dacia / Dacia Nouvelle Série. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie « V. Pârvan », Bucarest
- Danubius – Danubius. Revista Muzeului de Istorie Galați
- DHA – Dialogues d'histoire ancienne, Institut des Sciences et Techniques de l'Antiquité
- Documenta Praehistorica – Documenta Praehistorica, University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Archaeology, Ljubljana
- EphemDac – Ephemeris Dacoromana, Roma
- EphemNap – Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
- ERSIR – *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, I – V, V. Spinei, D. N. Rusu (coord.), Suceava, 2021
- FoIArch – Folia Archaeologica. A Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve. Annales Musei Nationalis Hungarici, Budapest
- Fontes I – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, I, București, 1964
- Fontes II – *Fontes Historiae Daco-Romanae – Izvoarele istoriei României*, II, București, 1970
- FSI – Forensic Science International
- Glasnik – Glasnik. Srpsko Arheološko Društvo (Journal of the Serbian Archaeological Society), Belgrad
- Hierasus – Hierasus. Muzeul Județean Buzău
- HOMO – HOMO. Journal of Comparative Human Biology, Stuttgart
- Ialomița – Ialomița. Studii de cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, Slobozia
- IDRE – C. C. Petolescu, *Inscriptiones Daciae Romanae. Inscriptiones externae – Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie*, I-II, București, 1996-2000
- IGB – G. Mihailov, *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae*, vol. I-V, Sofia, 1956-1970
- IGLR – E. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV–XIII descoperite în România*, București, 1976
- IGRR – *Inscriptiones Graecae ad Res Romanas pertinentes*, publiées par R. Cagnat, J. Toutain, G. Lafaye, Paris, 1906-1927
- IJP – International Journal of Paleopathology
- ISM – *Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiquae. Series altera: Inscriptiones Scythiae Minoris Graecae et Latinae – Inscriptiile din Sythia Minor*: I. *Inscriptiones Histriae et vicinia – Histria și împrejurimile* (Dionisie M. Pippidi), București, 1983; II. *Tomis et territorium – Tomis și teritoriul său* (Iorgu Stoian), București, 1987; III. *Callatis et territorium – Callatis et son territoire* (Alexandru Avram), București – Paris, 1999; IV. *Tropaeum – Durostorum – Axiopolis* (Emilian Popescu), București – Paris, 2015 ; V. *Capidava – Troesmis – Noviodunum* (Emilia Doruțiu-Boilă), București, 1980; VI.2. *Supplementa 2. Tomis et territorium – Tomis et son territoire* (Alexandru Avram, Maria Bărbulescu, Livia Buzoianu), București – Paris, 2018
- Istros – Istros. Muzeul Brăilei „Ferdinand I”, Brăila
- IzvestijaVarna – Izvestija na Narodnija Muzej (Izvestija na Varnenskoto Arheologičesko Družestvo), Varna
- JAHA – Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
- JAS – Journal of Archaeological Science, Amsterdam
- JAT – Journal of Ancient Topography
- JFS – Journal of Forensic Studies
- JITE – Journal of Institutional and Theoretical Economics
- JHE – Journal of Human Evolution
- LRBC – *Late Roman Bronze Coinage A.D. 394-498*, Londra, 1965: I, *The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324–346* (P. V. Hill, J. P. C. Kent); II, *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346–498* (R. A. G. Carson, J. P. C. Kent).
- MarNero – Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia, Roma
- MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
- Marmatia – Marmatia. Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
- MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
- MCSEE – Monedă și comerț în Sud-Estul Europei, Sibiu
- MEFRM – Mélanges de l'École française de Rome. Moyen Âge, Rome
- MER – *Catalogue des monnaies de l'Empire romain*. II. J.-B. Giard, *De Tibère à Néron*, Paris, 1988 ; III. J.-B. Giard, *Du soulèvement de 68 après J.-C. à Nerva*, Paris-Strasbourg, 1998
- MFMÉ-SA – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Studia Archaeologica, Szeged
- MIR – *Moneta Imperii Romani*. 14. B. Woytek, *Die Reichsprägung des Kaisers Traianus (98–117)*, I–II, Wien, 2010; 18. W. Szaivert, *Die Münzprägung der Kaiser Marcus Aurelius, Lucius Verus und Commodus (161–192)*, Wien, 1986.
- Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
- MuzNaț – Muzeul Național, Muzeul Național de Istorie a României, București
- Numizmatičar – Numizmatičar. Casopis za anticki i stari jugoslovenski novac, Belgrad

- Numizmatikai Közlöny – Numizmatikai Közlöny. A Magyar Numizmatikai Társulat, Akadémiai Klado, Budapest
- NZ – Numismatische Zeitschrift, Viena
- Oltenia – Oltenia. Studii și Comunicări, Craiova
- Paléorient – Paléorient: revue interdisciplinaire de préhistoire et de protohistoire du sud-ouest et de l'Asie centrale, Paris
- PBF – Prähistorische Bronze Funde, München – Stuttgart
- Peuce – Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea
- PME – H. Devijver, *Prosopographia militiarum equestrium quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, Leuven, I (A–I, 1976), II (I–V, 1977), III (1980; indici)
- Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
- Przegląd Archaeologiczny – Przegląd Archaeologiczny, Institut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Wrocław
- PZ – Prähistorische Zeitschrift, Institut für Prähistorische Archäologie, Berlin
- RAASI – Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Republica Moldova
- RAN – Repertoriul Arheologic Național / National Archaeological Repository
- RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, București
- RESEE – Revue des Études Sud-Est Européennes. Academia Română. Institutul de Studii Sud-Est Europeene, București
- RevArh – Revista Arheologică, Chișinău
- RGZM – Barbara Pferdehirt, *Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums*, Mainz, I-II, 2004
- RI – Revista Istorică. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- RIC – *The Roman Imperial Coinage*, Londra: I², *From 31 BC to AD 69*, 1984 (C. H. V. Sutherland); II, *Vespasian to Hadrian*, 1926 (H. Mattingly, E.A. Sydenham); II.1, *From AD 69–96. Vespasian to Domitian*, 2007 (I. A. Carradice, T.V. Buttrey); II.3, *From AD 117–138. Hadrian*, 2019 (R.A. Abdy, P.F. Mittag); III, *Antoninus Pius to Commodus*, 1930; IV.1, *Pertinax to Geta*, 1968 (H. Mattingly, E.A. Sydenham); IV.2, *Macrinus to Pupienus*, 1938; IV.3, *Gordian III – Uranian Antoninus*, 1949 (H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland); V.1, 1927 (reimprimat 1968; P. H. Webb); VII, *Constantine and Licinius A.D. 313–337*, 1966 (P.M. Bruun); VIII, *The Family of Constantine I A.D. 337–364*, 1981; X, *The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395–491*, 1994 (J.P.C. Kent)
- RMD – Margaret M. Roxan, *Roman Military Diplomas*, London: I. *Roman Military Diplomas 1954–1977*, 1978; II. *Roman Military Diplomas 1978–1984*, 1985; III. *Roman Military Diplomas 1985–1993*, 1994; Margaret M. Roxan, P. Holder, *Roman Military Diplomas IV*, 2003; P. Holder, *Roman Military Diplomas V*, 2006
- RMM-MIA – Revista Muzeelor și Monumentelor – Monumente Istorice și de Artă, București
- Romanoslavica – Romanoslavica. Asociația Slaviștilor din România, București
- RPC – *Roman Provincial Coinage*, Oxford (https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/map?volume_id=)
- RPC, VII.2 – *Roman Provincial Coinage. VII.2. From Gordian I to Gordian III (AD 238–244): all provinces except Asia*, Londra/Paris, 2022 (J. Mairat, M. Spoerri Butcher, cu contribuția M. Amandry, R. Bland, K. Butcher, J. Nurpetlian, U. Peter).
- RRH – Revue Roumaine d'Histoire, Bucarest
- SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
- SCIA.AP – Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică
- SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
- SCN – Studii și Cercetări de Numismatică, București
- SHA – *Scriptores Historiae Augustae*, Teubner, Leipzig, 1965
- Simpozion Chișinău 2003 – *Simpozion de numismatică dedicat Centenarului Societății Numismatice Române (1903–2003)*, Chișinău, 26–28 noiembrie 2003, București, 2005.
- SMIM – Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
- SMMIM – Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, București
- SNGCop 2 – *Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish Royal National Museum*, Copenhaga, 1942–1969 (serie reeditată); II, *Thrace and Macedonia*, West Milford, 1982.
- SP – Studii de Preistorie, București
- StCl – Studii Clasice, București
- StratumPlus – Stratum Plus, Școala Superioară de Antropologie, Chișinău, St Petersburg, București
- Suceava – Suceava. Anuarul Muzeului Național al Bucovinei, Suceava
- SympThrac – Symposia Thracologica, București
- Syria – Syria. Archéologie, art et histoire. Institut Français du Proche-Orient
- TdE – Trabajos de Egiptología. Papers on Ancient Egypt, Universidad de La Laguna, Tenerife, Spania

Th-D – Thraco-Dacica, București

Tyragetia – Tyragetia. Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău

VAH – Varia Archaeologica Hungarica V. Redigit Csanád Bálint. Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest

Valachica – Valachica. Studii și cercetări de istorie și istoria culturii, Complexul Muzeal Național „Curtea Domnească”, Târgoviște

ZPE – Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn

ZRVI – Zbornik radova Vizantološkog instituta. The Institute for Byzantine Studies. Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrad